

Podklad pro kulatý stůl na téma „sociálně vyloučené lokality“

zpracovala Lucie Poláková

Garant kulatého stolu:

- Lucie Poláková, poradkyně prezidenta pro sociální politiku a neziskový sektor

Moderátor kulatého stolu:

Jan Zeman, PAQ Research

Potvrzení účastníků kulatého stolu:

- Petr Globočnick majitel Sousedského domu Libuše, sociální pracovník, zastupitel města Litvínov
- Jiří Kulhánek 1. náměstek hejtmána v oblasti sociálních věcí, bezpečnosti a sociálně vyloučených lokalit
- Karel Karika člen Výboru pro národnostní menšiny, člen Výboru pro sociální věci, bezpečnost a sociálně vyloučené lokality
- Jana Hronová vedoucí organizační složky Centrum komunitního plánování
- Barbora Bírová ředitelka Platformy pro sociální bydlení
- Daniel Prokop sociolog a ředitel PAQ Research
- Martin Šimáček ředitel Agentury pro sociální začleňování, MMR ČR
- Zuzana Freitas Lopesová náměstkyně ministra práce a sociálních věcí ČR
- Radim Kašpárek referent, sociální pracovník města Mostu
- Martin Mata ředitel Inovačního centra Ústeckého kraje
- Lucie Poláková poradkyně prezidenta republiky pro sociální politiku a neziskový sektor
- Silvie Pýchová poradkyně prezidenta republiky pro vzdělávání
- Weronika Lipšová členka správní rady Fondu dostupného bydlení, dluhová poradkyně Člověka v tísní
- Veronika Knoblochová vedoucí odboru sociálních věcí a školství města Litvínov

Témata debaty:

1. Systémová podpora regionů
2. Spolupráce a koordinace klíčových aktérů v územích s koncentrací sociálního vyloučení

3. Participace obyvatel žijících v sociálně vyloučených lokalitách na řešení vlastních potřeb a problémů

Úvod a popis současného stavu

ČR patří mezi státy EU s nižší mírou příjmové chudoby. V roce 2024 je v ČR přibližně 1 milion lidí ohrožených příjmovou chudobou, což představuje asi 9,6 % populace. Tento stav je definován jako žití v domácnostech s příjmy nižšími než 60 % mediánu příjmu. (med. hr. měs. mzdy 38 236,- v r.23)

V r. 2024 je v ČR sociálním vyloučením ohroženo přibližně 1,5 milionu lidí, což představuje asi 14,6 % populace. Tento údaj zahrnuje různé skupiny, včetně dětí do šesti let a osob nad 65 let. Sociální vyloučení je často spojeno s nízkými příjmy, nezaměstnaností a nedostatečným přístupem ke zdravotním a sociálním službám. Sociální vyloučení se týká nejen materiální deprivace, ale také možnost přístupu k základním službám a zaměstnání, což vede k izolaci jednotlivců či celé komunity (vznik sociálně vyloučených lokalit). Mezi hlavní příčiny sociálního vyloučení patří dlouhodobá nezaměstnanost, nedostatečný přístup ke kvalitnímu vzdělání, nízké příjmy a vysoké zadlužení domácností. (mapa zadlužení)

Strategie řešení sociálního vyloučení v ČR

Strategie sociálního začleňování na období 2021–2030 představuje komplexní rámec pro řešení problémů sociálního vyloučení a chudoby v ČR. SSZ vychází ze spolupráce MPSV a APSZ. Zohledňuje mezinárodní závazky a specifické potřeby jednotlivých regionů a komunit v ČR. Spolupráce s ASZ je v různých lokalitách ČR odlišná, záleží na postojích politického vedení krajů a obcí i na způsobech komunikace ASZ s místními aktéry.

Klíčové oblasti a opatření

1. Garance rovných příležitostí

- **Podpora vzdělávání** : Zvýšení dostupnosti a kvality vzdělání pro děti z marginalizovaných komunit a sociálně vyloučených lokalit
- **Prevence diskriminace** : Implementace antidiskriminačních opatření v zaměstnání, vzdělávání a přístupu ke službám.

2. Podpora zaměstnanosti

- **Programy rekvalifikace** : Nabídka rekvalifikačních kurzů a pracovního poradenství pro dlouhodobě nezaměstnané.
- **Sociální podnikání** : Podpora vzniku a rozvoje sociálních podniků, které zaměstnávají znevýhodněné skupiny obyvatel.

3. Prevence a řešení zadlužení

- **Finanční gramotnost** : Vzdělávací programy zaměřené na zlepšení finanční gramotnosti a prevenci předlužení nejen na úrovni škol, také přímo s lidmi zasaženými chudobou a sociálním vyloučením
- **Právní pomoc** : Poskytování bezplatného právního a dluhového poradenství osobám ohroženým/ zasaženým exekucí a insolvencí.

4. Přístup k bydlení

- **Sociální bydlení** : Rozšíření kapacit sociálního bydlení a zajištění jeho dostupnosti pro osoby v nouzi.

- **Prevence bezdomovectví** : Programy zaměřené na prevenci ztráty bydlení a poskytování krizové pomoci. Programy Housing first jsou na několika místech v ČR už realizované.
5. **Podpora rodin**
- **Komplexní podpora rodin** : Finanční pomoc, dostupné bydlení a sociální služby pro rodiny ohrožené sociálním vyloučením. Reforma dávkového systému je nyní v procesu tvorby a dokončování.
 - **Ochrana dětí** : Specifické programy na podporu dětí z ohrožených rodin, zahrnující vzdělávací a volnočasové aktivity, podpůrná role neformálního vzdělávání. Včasná prevence předčasných odchodů ze vzdělávání.
6. **Přístup ke zdravotní péči**
- **Dostupnost zdravotní péče** : Zajištění dostupné zdravotní péče pro všechny občany, včetně preventivních programů. Duševní zdraví obyvatel ČR a dostupnost odborné péče.
 - **Zdravotní gramotnost** : Vzdělávací iniciativy zaměřené na zlepšení zdravotní gramotnosti a zdravého životního stylu.
7. **Posilování sociální soudržnosti**
- **Komunitní projekty** : Podpora místních iniciativ/NNO a projektů, které přispívají k podpoře sociální soudržnosti a realizují v územích sociálně vyloučených lokalit komunitní sociální práci. Obce i kraje by měli mít v zájmu aktivně participovat na posilování sociální soudržnosti v přirozených občanských komunitách. Vytváření podmínek pro aktivní zapojení místních obyvatel do plánování a realizace projektů zaměřených na zlepšení jejich životních podmínek.
 - **Osvětové kampaně** : Realizace kampaní zaměřených na snižování předsudků a podpora tolerance a porozumění.
8. **Strategie realizace a monitorování**
- **Akční plány** : Vypracování akčních plánů s konkrétními opatřeními, indikátory a odpovědnými osobami. Komunitní plánování a jeho realizace v územích na míru potřeb obyvatel.
 - **Průběžné hodnocení** : Pravidelné monitorování a hodnocení účinnosti přijatých opatření a jejich přizpůsobení aktuálním potřebám.

Závěr

Spolupráce všech aktérů v územích je pro snížení sociálního vyloučení naprosto klíčová. Lidé zasažení chudobou, sociálním vyloučením a bytovou nouzí potřebují prostřednictvím dostupné terénní sociální práce participovat osobně na změně své situace. Je nutné je motivovat a zároveň podporovat k převzetí zodpovědnosti, která by vedla ke změně kvality jejich života. Multidisciplinární přístup a spolupráce příslušných systémových resortů jsou základním předpokladem ke zlepšení.

Dobrá praxe ovlivnění destabilizující chudoby a ohrožení sociálním vyloučením je Kadaň

<https://www.mapavzdelavani.cz/dobra-praxe/kadan>

Využití zdroje:

Index sociálního vyloučení/mapa: https://www.socialni-zaclenovani.cz/index_socialniho_vylouceni/

Mapa zadlužení: https://www.mapazadluzeni.cz/?v1=podil_osob_v_execuci&v1p=2024-Q1

APSZ: <https://www.mpsv.cz/strategie-socialniho-zaclenovani-2021-2030>

PAQ: <https://www.paqresearch.cz/post/reforma-davek/>